

Valgprogram for Troms SV 2023-2027

SV går til valg på et Troms med små forskjeller, med livskraftige lokalsamfunn, og en natur det er verdt å ta vare på. Et Troms for de mange, ikke for de få.

SV er et rødgrønt folkeparti som kjemper for miljø og rettferdighet. For oss i Troms er det tre fundamentale kriser vi må løse de nærmeste årene: forskjellskrisa, befolkningskrisa, og naturkrisa. Forskjellene mellom folk øker, og en voldsom prisvekst har gjort det særlig vanskelig for de med minst penger. Makt og rikdom må fordeles mer rettferdig i vårt samfunn. Samtidig har vi en befolkningsutvikling der det blir færre unger og flere eldre, særlig i distriktene. På toppen av dette har vi en natur- og klimakrise, der katastrofal global oppvarming må bekjempes, og hvor tap i artsmangfold må stoppes.

Vi vil kjempe mot de økende forskjellene, fordi mindre sosiale forskjeller er det viktigste fundamentet for god helse, fred og utvikling i samfunnet. Ødeleggelse av klima og natur er den største trusselen mot framtida, og derfor må vi kjempe for å kutte utslipp og ta vare på naturmangfoldet.

SV står sammen med de brede folkebevegelsene i kampen for et grønnere samfunn med mindre ulikhet. Fagbevegelsen, miljøbevegelsen, kvinnebevegelsen, for å nevne noen. Krisene kan ikke løses av politikk og folkevalgte alene, og SV vil invitere til allianser og samarbeid for å få til forandring. SV ønsker gode lokalsamfunn der alle blir inkludert, og der vi løser krisene på en rettferdig måte i fellesskap.

Fylkeskommunens største oppgaver er utdanning og samferdsel, men SV på fylkestinget skal bidra til å endre samfunnet på alle områder. Alle skal ha rett på god, desentralisert utdanning, og det skal være billig, enkelt og miljøvennlig å reise i vårt fylke. Samtidig skal fylket bidra i samfunnsutviklingen på mange andre felt, og SV skal sikre at dette skjer i en rettferdig og miljøvennlig retning.

Framtiden stiller oss ovenfor mange spørsmål. Dette valgprogrammet er SVs svar. Dette er hvordan våre folkevalgte i Troms skal bruke de neste årene for å løse krisene.

Oppvekst og utdanning

Gode oppvekstvilkår og et godt offentlig utdanningssystem er viktig for et likestilt samfunn. Samfunnet vårt skal bygge på fellesskap og rettferdig fordeling, og alle skal gis samme muligheter til utdanning og læring, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. Vi må ha et utdanningssystem som sikrer at alle får oppleve mestring ut fra sine forutsetninger og evner.

Videregående opplæring er en av fylkeskommunens viktigste oppgaver. Alle skal ha lik rett til utdanning, uavhengig av bosted og livssituasjon. Hybellivet er både dyrt og krevende, og derfor er det viktig at elevene har mulighet til å bo hjemme så lenge som mulig. Synkende elevtall gjør det utfordrende å opprettholde utdanningstilbud som ivaretar arbeidslivets behov i hele fylket. SV vil arbeide for flere utdanningsmodeller, modulbaserte og desentraliserte tilbud, for å ivareta den utdanningen både den enkelte og samfunnet trenger.

Troms SV vil:

- At alle elever skal undervises av lærere med godkjent lærerutdanning.
- At alle som ønsker det får opplæring i samisk og kvensk språk, gjennom å blant annet styrke lærerkompetansen.
- At alle skoler skal tilby et gratis måltid hver dag.
- Videreføre den digitale skolehelsetjenesten i Troms.
- Styrke oppfølging av elever i videregående skole med økt spesialpedagogisk kompetanse og andre profesjoner i skolene.
- Jobbe proaktivt for bærekraftige kantiner på videregående skoler.
- Innføre en minstestandard for undervisningsutstyr i yrkesfagopplæringen ved de videregående skolene.
- Motvirke karakterbasert opptak og vurdere å innføre nærskoleprinsipp ved de videregående skolene.
- Styrke den offentlige skolen og motvirke privatisering av opplæringstilbudet.
- Jobbe for alternative vurderingsformer til erstatning for eksamen.
- Innføre en læreplassgaranti i samarbeid med arbeids- og næringslivet.
- At flere borteboere får tilgang til et fylkeskommunalt elevhybel- eller internattilbud.
- At alle videregående skoler skal ha gratis menstruasjonsprodukter tilgjengelig for elevene.
- Øke utdanningssektorens andel av fylkeskommunens årsbudsjett med minst 100 millioner.
- Styrke høyere yrkesfaglig utdanning gjennom Fagskolen i Nord.
- Sikre at voksne får tilbud om å fullføre videregående opplæring, ta et nytt fagbrev, eller kvalifisere seg til høyere utdanning.
- Styrke nødvendige utdanningstilbud for landsdelen ved UiT og studiesentrene.
- Aktivt arbeide for å sikre like og varige driftsforutsetninger for studiesentrene i fylket, og vurdere å gi Universitetet ansvar for disse.

Folkehelse og forebygging

I en tid der forskjellene øker må vi arbeide for å fjerne helsemessige forskjeller basert på sosial klasse, kjønn og etnisk bakgrunn. Det må satses på forebygging både innenfor fysisk og psykisk helse, for å minske faktorer som kan gi redusert livskvalitet. I tillegg skal alle ha tilgang på gode helsetjenester. Troms SV vil ha et offentlig helsevesen som er tilgjengelig for alle uavhengig av bosted og økonomi, og at muligheten for hjelp skal være forutsigbar og trygg.

Psykiske utfordringer er økende, og blant de viktigste årsakene til tapte leveår, nedsatt livskvalitet, uførhet og fattigdom. Troms SV vil forebygge at mennesker faller utenfor på grunn av psykisk uhelse, og sikre at ungdommen fullfører sin utdanning, arbeidstakere kan fortsette å stå i arbeid og eldre skal oppleve en verdig alderdom. Fylkeskommunen har et overordnet ansvar for folkehelsearbeid, dette skal komme frem i alle prioriteringer, planer og beslutninger. Et godt og rent nærmiljø med allsidige muligheter for friluftsliv, idrett og trygge lekeplasser og fritidstilbud for barn og unge, og et sunt arbeidsmiljø, må være en allmenn rettighet.

Tennene er en viktig del av helsen vår. God tannhelse skal ikke være et spørsmål som avgjøres av din personlige økonomi. En sterk offentlig tannhelsetjeneste er viktig for å sikre lik tilgang til tannhelsetjenester i hele fylket og for å holde kostnadene for tannhelsebehandling så lave som mulig.

Troms SV vil:

- Støtte etablering av nye frisklivssentraler og stimulere til etablering av møteplasser.

- At fylkeskommunen skal være en pådriver for å stimulere kommunene til å lage aldersvennlige lokalsamfunn og demensvennlige kommuner.
- Inkludere innvandrere i det helsefremmende arbeidet.
- Bidra til å bekjempe vold og overgrep gjennom å utarbeide en handlingsplan for hvordan håndtere mistanker om vold, skadelig seksuell atferd og seksuelle overgrep.
- Videreutvikle samarbeidet mellom tannhelsetjenesten og kommunale tjenester.
- Sikre og styrke tannlegevakt-ordningen i hele fylket.
- Styrke den tværfaglige innsatsen for bedre psykisk helse i videregående skole bl.a. gjennom videreutvikling av Elevtjenesten og fokus på livsmestring.
- Innføre nullvisjon for selvmord i Troms.
- Aktivt bidra til å forbedre Pasientreiser, og sikre innbyggerne gode transportløsninger til spesialisthelsetjenestene.
- Videreutvikle de distriktsmedisinske sentrene og sykestuene som gode, lokale helsetilbud med blant annet fødestuer og legevakt.
- Arbeide for en fortsatt desentralisert sykehusstruktur, et styrket føde- og barseltilbud og en desentralisert spesialisthelsetjeneste.
- Arbeide for å erstatte foretaksmodellen med en modell som ikke er bygget på markedsprinsipper og som sikrer en sterk offentlig spesialisthelsetjeneste med trygge og gode tjenester for alle.
- Arbeide for en sterkere primærhelsetjeneste og likeverdig samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjeneste.

Energi, klima og miljø

Verdens natur er under press. Økende temperaturer og nedbygging av natur og dyrket mark utfordrer verdens plante- og dyreliv på en måte som ikke kan fortsette. Det er bare gjennom å ta klimautfordringene på alvor, gjennom å innføre nye, grønne oppgaver til industrien, arbeidslivet og næringslivet vårt at vi kan ruste Norge for fremtiden. Vi må snu utviklingen og styrke våre muligheter for bosetting og arbeid i Troms. Vi skal utvikle vårt næringsliv samtidig som vi skal ta hensyn til natur og dyreliv, både på land og i havet.

Troms må bli et nullutslippssamfunn. Oljeutvinningen må reduseres og nye felt ikke igangsettes. SV er positive til nye energiformer, men vindparker og småkraftutbygging må ta hensyn til eksisterende bruk av området, naturmangfoldet og behovet for mer energi. Det må åpnes og avklares flere områder for flytende havvind. Kraftutbyggingen må skje slik at bedrifter kan etablere seg samtidig som lokale miljøhensyn tas. Det betyr at hvert enkelt prosjekt må vurderes for seg.

Troms kan by på uberørt natur og unike naturopplevelser som er attraktive for turister fra hele verden. SV vil ha en bærekraftig turisme som ikke setter lokalmiljø og naturmangfoldet i fare.

Norge skal produsere bærekraftig og miljøvennlig mat. Utnytting av våre jordressurser er et viktig ledd i ivaretagelse av våre naturressurser. Landsdelen er også rik på mineraler som er ettertraktet i hele verden. Utvinningen skal imidlertid ikke skje på bekostning av lokale hensyn og miljø. Avgang fra gruvevirksomhet skal deponeres på en slik måte at den kan nyttiggjøres senere.

Troms SV vil:

- Bidra til et statlig og fylkeskommunalt samarbeid som sikrer ladestasjoner i hele regionen.
- Satse på fangst og lagring av solenergi på fylkeskommunale bygg og eiendommer.

- I nært samarbeid med fiskerinæringen og organisasjonene i fiskerinæringen bidra til å avklare flere områder for flytende havvind.
- Arbeide for en reduisering av energiforbruket vårt.
- Stille krav til flytrafikken og cruisenæringen for å lykkes med en mer fremtidsrettet og bærekraftig reiselivsnæring.
- Styrke fylkeskommunen sitt arbeid med klima og miljø gjennom å opprette en klima- og miljøavdeling.
- Innføre forpliktende klimabudsjettering i fylkeskommunen.
- Halvere matsvinnet i fylkeskommunen innen 2030, gjennom samarbeid med næringsliv og frivilligheten.
- Sikre at miljø er et viktig kriterium ved anbud.
- Ta all dyrkbar jord i bruk, sikre jordvernet, og øke selvforsyningsgraden.
- Unngå nedbygging av myr.
- Redusere plastforurensinga i havet og på land.
- Arbeide for systematisk opprensing etter miljøforurensing i havnene.
- Si nei til sjødeponi fra gruvevirksomhet.
- Iverksette tiltak for forebygging av fugledødsfall rundt vindmøller.
- Sikre en bærekraftig rovdyrforvaltning gjennom balanse mellom bærekraftige bestander og bruk av utmarksressurser, samt sikre raskt uttak av enkeltdyr som gjør stor skade i bestanden.
- Styrke allemannsretten og den individuelle tilgangen til vår natur.
- Sikre universelt utformede friluftsområder over hele fylket.
- Begrense motorisert ferdsel i natur og friluftslivsområder.
- At all oppdrett skal være utslippsfri, og avslå søknader som ikke oppfyller dette kravet.

Nærings- og samfunnsutvikling

Det er et stort underskudd på arbeidskraft i landsdelen, og det må både skapes nye arbeidsplasser, og samtidig rekrutteres til de arbeidsplassene som allerede finnes. Vi må stimulere til folketallsvekst i hele Troms, og vi skal være attraktive for tilflytting. Da trenger vi flere tilgjengelige boliger, både i byer og i distriktskommuner. Fylkeskommunen kan her ta ansvar for å sikre boliger i distriktene gjennom et fylkeskommunalt foretak. Troms må ta en sentral rolle i det grønne skiftet, både gjennom forskning og utvikling, og gjennom leverandørnæringer.

Mye av næringslivet i Troms er basert på naturgitte forhold, og ligger spredt i hele fylket. Primærnæringene er viktige, både for eksport fra fylket, men også for selvforsyning og beredskap. Både drift og utvikling krever mye eller nytt areal, som kan føre til konflikt over bruk, eller få uønska miljøkonsekvenser. Arealkrevende næringer må i minst mulig grad påvirke naturverdier. De må ikke ødelegge særlig viktig natur eller gå ut over urfolksrettigheter. All næringsutvikling bør ta sikte på å inngå i en sirkulærøkonomi, der restprodukter ikke blir avfall, men ressurser for andre.

Servicesektoren er viktig for sysselsetting og verdiskaping i fylket, både i byene og distriktene. Offentlige arbeidsplasser bidrar til et mangfold av muligheter, og er viktige for at det skal skapes helårlige, familievennlige samfunn. Næringer i fylket skal gi ringvirkninger i fylket, slik at vi ikke blir en ren råvareeksportør. SV er positiv til alternative organisasjonsformer, som samvirkeforetak, tilsetteide bedrifter, og offentlige eierskap i strategiske selskap for landsdelen.

Troms SV vil:

- Videreutvikle et bærekraftig arktisk landbruk og løfte bøndernes inntekter til et anstendig nivå, slik at enda flere ønsker, og gis mulighet til, å drive med matproduksjon.
- At Innovasjon Norge skal få flere investeringsmidler, særlig til jordbruket, for å unngå at bruk legges ned som følge av ny teknologi og nye krav.
- Bidra til at reindriftsnæringa utøves slik at de kulturelle, miljømessige og næringsmessige forholdene blir ivaretatt, og se til at næringa blir hensyntatt i spørsmål om utbygging av infrastruktur.
- At sirkulærøkonomi skal være hovedregelen i all industri og næring.
- Sikre at fiskeressursene kommer befolkninga i kystsamfunna til gode.
- Ha opplæringskvoter som administreres lokalt.
- Opprette seismikkfrie områder for å beskytte fiskeriene.
- Stimulere til lokal produksjon av kraftfôr til, og økt elektrifisering av, havbruksnæringen.
- Innføre turistskatt, for å sikre et bærekraftig reiseliv.
- Opprette et fylkeskommunalt foretak som skal bidra til å gjøre boliger i distriktene tilgjengelige gjennom salg, utleie og leie-til-eige-ordninger.
- Legge til rette for næringsklynger og nettverk på tvers av bransjer.
- Bruke innkjøp til å stimulere til innovative løsninger og grønn omstilling.
- Ha ei satsing på bioindustri i Troms.
- At fylkeskommunen skal støtte kommunenes arealplanlegging.

Inkludering og mangfold

I Troms har samer, kvener, nordmenn og andre minoriteter bodd side om side i århundrer. Kulturelt mangfold er en ressurs og styrke for regionen. Likevel ser vi at ikke alle føler seg verdsatt i storsamfunnet. Alle innbyggere i Troms skal være likestilte og ha like muligheter.

Et flerkulturelt samfunn med et internasjonalt arbeids- og næringsliv er avhengig av forståelse og kunnskap om andre kulturer. Vi skal sikre en god integrering. Det gir mennesker muligheten til å ta ansvar for eget liv, og bidrar til å redusere barnefattigdom og sosioøkonomiske utfordringer hos innvandrerbefolkningen.

SV er et feministisk parti, og vil bekjempe all diskriminering, det være seg basert på kjønn, seksuell legning, hudfarge, etnisitet, religion, alder eller funksjonsevne, og gi alle mennesker mulighet til å inkluderes i arbeids- og samfunnsnivå. Alle mennesker har samme verdi og samfunnet skal sikre at alle behandles som likeverdige. Prinsippet om universell utforming må legges til grunn for utformingen av samfunnet

I en verden der flere er på flukt enn noensinne, er det selvsagt for SV at Norge skal ta imot og gi opphold til flere flyktninger og at vi bedrer mulighetene for familie-gjenforening. I tillegg trenger Norge og Troms arbeidsinnvandring. Et distriktsfylke som vårt er avhengig av innvandring for å unngå folketallsnedgang, og for å dekke behovet for kompetanse og arbeidskraft.

Troms SV vil:

- Være en pådriver for en effektiv integrering blant flyktninger og innvandrere, og særlig legge vekt på å få ut informasjon rundt kvinners rettigheter.
- At det utarbeides en egen mangfoldsplan for Troms fylke som belyser minoritet- og majoritetsperspektiver, herunder kulturell tilhørighet, etnisitet, legning, kjønn og religiøs tilhørighet.
- Sikre flerkulturell samhandling og inkludering i alle ledd i fylket.
- Følge opp tidligere vedtak og få på plass en handlingsplan mot rasisme.

- Styrke mangfoldskompetansen i fylkeskommunen for å bidra til bedre service til minoritetsbefolkningen.
- Utarbeide en handlingsplan for universell utforming.

Samferdsel

Bosettingen og arbeidsplassene er spredt over hele fylket, men med noen tyngre befolkningscenter. Etterslepet på fylkesveinettet er særlig stort i Troms. Det er viktig at transport av folk og varer er trygt, rimelig og miljøvennlig.

Transportsektoren står for store utslipp, både av klimagasser og annen forurensing, og mer av transportbehovet må enten reduseres, eller i større grad løses gjennom å flytte transport til sjø og bane. For å få dette til må Nord-Norgesbanen bygges, og hurtigbåttilbudet styrkes.

Verdiskaping og sysselsetting finnes i hele fylket, ikke bare i sentrene, og det er viktig at alle skal kunne både bo og arbeide der de vil. Drosjenæringa er et viktig supplement til det offentlige kollektivtilbudet, særlig i distriktene og for pasienttransport.

Troms SV vil:

- Bygge Nord-Norgesbanen.
- Prioritere trygge bruksveier i distriktene framfor store motorveiprojekt.
- Ha flere bussavganger og bedre framkommelighet for bussen.
- Avvikle anbudsregimet på kollektivtransport, og ta buss- og båt drift tilbake til fylkeskommunal regi.
- Prioritere gang, sykkel og kollektiv framfor store veiprojekt i forhandlingene om byvekstavtale i Tromsø.
- Satse på nullutslippsløsninger i kortbanenettet.
- Sikre et kollektivtilbud som gjør det mulig å la bilen stå til hverdags, også i distriktene.
- At fylkeskommunale kjøretøy skal være nullutslippskjøretøy.
- Snu frislippet i drosjenæringa for å sikre både tilgjengelige drosjer i distriktene og ei inntekt å leve av for sjåførene.
- Prioritere myke trafikanter og trygge skoleveier, gjennom utbygging av gode gang- og sykkelveier.
- Tilrettelegge for gode transporttilbud, særlig til ungdom og eldre.
- Sikre at det er mulig å reise kollektivt mellom nord og sør i fylket vårt uten overnatting.
- Gå inn for elferjer for passasjer- og sykkeltransport der det er hensiktsmessig.

Arbeid og medvirkning

For å sikre et trygt og inkluderende arbeidsliv for alle i Troms fylke må vi ha en seriøs arbeidsgiverpolitikk. Alle offentlig arbeidsplasser må ha tiltaksplaner for rekruttering og å beholde kompetanse.

Folkestyret må videreutvikles for å sikre større deltakelse der flere beslutninger tas lokalt og med folkelig involvering. Folk må ha større muligheter til å påvirke saker som behandles politisk, og politiske og demokratiske prosesser skal være allment tilgjengelig og forståelig. Det er en styrke for samfunnet og befolkningen at det legges til rette for at alle stemmer skal høres og at alle har mulighet til påvirkning. SV vil at fylkestinget skal organiseres etter formannskapsmodellen.

Troms SV vil:

- Arbeide for et større mangfold i politiske og offentlige styrer, råd og utvalg.
- Senke stemmerettsalderen til 16 år for å gi ungdom økt innflytelse.
- Sørge for at alle møter i fylkeskommunen finner sted i lokaler som er universelt utformet.
- Stille krav om seriøsitet, lærlinger og klima- og miljøvennlige løsninger til selskaper som får levere varer og tjenester til fylkeskommunen.
- Arbeide for at fylkeskommunale bygg og IKT-systemer blir universelt utformet.
- At fylkeskommunen skal ha rekrutteringsstrategier for mennesker med nedsatt funksjonsevne eller "hull i CV-en".
- Støtte sentrale oppgjør og kronetillegg framfor prosenttillegg i lønnsoppgjørene i kommunal sektor.
- Ha lokal utprøving av arbeidstidsnedsettelse.
- Organisere fylkeskommunen etter formannskapsmodellen.
- At folkevalgte på fylkesnivå skal ha nøktern godtgjøring.
- Styrke ungdommens fylkesting og fylkesråd.

Levende lokalsamfunn

I en tid da vi ser en dramatisk fraflytting fra distriktene er det særlig viktig å legge til rette for levende og bærekraftige lokalsamfunn. Både fylket og kommunene skal ha råd til gode tjenester der folk bor, og fungere som samfunnsutviklere og pådrivere for attraktive bomiljø og samfunnsutvikling. Videre er det viktig med en mangfoldig og inkluderende kulturpolitikk, og offentlige midler må brukes på å fremme kultur som ikke kan finansieres av markedet alene.

Vi må ha en aktiv distriktspolitikk som sikrer folketallsvekst, og som gir bosetting og lokalt handlingsrom slik at vi tar hele fylket i bruk. Det offentlige må ha en aktiv friluftslivspolitikk som tar vare på viktige friluftsområder, tilrettelegger for alle og utvikler attraktive aktivitetstilbud for folk.

Det er langt mellom bibliotek og kulturarenaer i vårt langstrakte fylke. Ingen skal tape på å være bosatt i distriktet, uansett om man på grunn av alder, evne eller andre grunner ikke kan reise alene. Kultur og idrettstilbud skal være tilgjengelig for alle, uavhengig av bostedsadresse. Barn og unge skal ikke være avhengig foreldrenes økonomi for å delta i aktiviteter og fritidstilbud.

Troms SV vil:

- Støtte rusfrie festivaler, konserter og andre arrangement for barn og unge.
- Støtte satsing på urfolks- og minoritetskultur.
- Sikre finansiering av kunst- og kulturinstitusjoner i fylket.
- Videreutvikle den fylkeskommunale mobile bibliotekvirksomheten i fylket.
- Ha gode kulturskoletilbud med ulike lavterskel tilbud.
- Ha økt satsing på kulturkort for å gi alle like muligheter til deltakelse i fritidsaktiviteter.
- Sikre at alle barn og unge har tilgang på gratis og åpne møteplasser som fritidsklubber og lignende, med et variert tilbud og bemannet med faglig kompetente ansatte.
- Styrke tilbudet "hjem for en 50-lapp".
- Bekjempe sosial ulikhet og levekårsutfordringer og bidra til vekst og utvikling i byer og distriktene.
- At fylkeskommunen skal ha en strategi mot barnefattigdom.
- At lokaldemokratiet fortsatt skal avgjøre spørsmålet om eiendomsskatt.
- Støtte og bidra til etablering av utlånssentraler for gratis utlån av turutstyr.

- Endre spillemiddelordningen, slik at barn og unges kunst, kultur og friluftsliv i større grad kan få en andel av midlene enn i dag.
- Arbeide for å videreutvikle regionsentrene til motorer i egne regioner gjennom utflytting av fylkeskommunale og statlige arbeidsplasser.